Ny folkbokföringsförordning

Av kanslirådet Stig Wernlund

Den 25 maj i år antog riksdagen en helt ny folkbokföringsförordning. Riksdagen följde därvid Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 88, som lämnats utan erinran av tredje lagutskottet i dess betänkande nr 34. Samtidigt har beslutats vissa följdändringar i taxeringsförordningen (BevU 44). Förslagen har grundats på ett av centrala folkbokförings- och uppbördsnämnden (CFU) avgivet betänkande "Ny folkbokföringsförordning m. m." (SOU 1966:16), som blivit föremål för en omfattande remissbehandling. De nya bestämmelserna, som återfinns i SFS 1967:198 och 199, träder i kraft den 1 oktober 1967 men skall börja tillämpas den 1 januari 1968. Mantalsskrivningen hösten 1967 skall dock följa de nya bestämmelserna.

Övergång till ADB-system — ny folkbokföringsförordning

Att 1946 års folkbokföringsförordning ersatts med en helt ny förordning beror bl. a. på statsmakternas principbeslut år 1963 om övergång till ADB-system för registrerings-, beräknings- och redovisningsarbeten inom folkbokföring, taxering och uppbörd senast vid årsskiftet 1967/68. I den nya förordningen har medtagits endast sådana grundläggande bestämmelser av huvudsakligen materiell innebörd som krävt ställningstagande från riksdagens sida. De viktigare tillämpningsföreskrifterna avses skola samlas i en enda författning, benämnd "folkbokföringskungörelse", som ersätter såväl mantalsskrivningskungörelsen som kyrkobokföringskungörelsen och de båda äldre specialförfattningarna rörande Stockholm och Göteborg.

Inga årliga mantalsuppgifter i framtiden

Den viktigaste nyheten i förordningen för såväl allmänheten som myndigheterna är att de årliga mantalsuppgifterna slopas. Därmed slopas även det s. k. förskrivningsförfarandet samt skyldigheten för fastighetsägare att upprätta huvudförteckningar. Mantalsskrivningen kommer således redan fr. o. m. denna höst att ske utan direkt medverkan av allmänheten. I stället skall mantalsskrivningen grundas på vad som redan finns tillgängligt inom kyrkobokföringen eller på annat sätt. De år som det sker allmän folk- och bostadsräkning kommer givetvis de därvid lämnade särskilda uppgifterna att läggas till grund för mantalsskrivningen.

---

ordinär besvärsrätt medge samma möjligheter till rättelse av beskattningen, oberoende av om avtalsreglerna följer den ena eller andra metoden.

I enlighet med departementschefens förslag har i 100 § TF som en ytterligare besvärsgrund uttryckligen angivits den omständigheten, att den skattskyldige inte erhållit sådan avräkning av utländsk skatt, vartill han är berättigad enligt överenskommelse med främmande stat.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:06:07

Avgörande för mantalsskrivningen är kyrkobokföringen på mantalsdagen

Grundprincipen skall vara att man mantalsskrivs på den fastighet samt i den kommun och församling där man rätteligen skall vara kyrkobokförd den 1 november (mantalsdagen). Denna princip har tillämpning i alla instanser. Den faktiska kyrkobokföringen presumeras dock vara riktig tills motsatsen visats. Till ledning för mantalsskrivningen upprättar länsstyrelsens datakontor stomme till mantalslängd. I denna stomme upptas de personer som kan antas bli mantalsskrivna i församlingen. I folkbokföringskungörelsen kommer att närmare regleras vilka personer som skall tas upp i stommen, särskilt i vilken utsträckning man skall beakta flyttning som blivit känd efter mantalsdagen. Datakontoret skall före den 15 januari mantalsåret överlämna ett exemplar av stommen till varje kommun. Så snart stommen anlänt skall kommunen hålla den tillgänglig för allmänheten. Någon första dag för rätt att ta del av stommen har därför inte angetts. I stället har det ansetts angelägnare att ange t. o. m. vilken dag stommen skall hållas tillgänglig, nämligen den 5 febr. Framläggandet av stommen för granskning har ansetts nödvändig från rättssäkerhetssynpunkt. Även om allmänheten visat ringa intresse för saken väntar man sig att kommunerna kommer att öka sin intressebevakning.

Tidpunkten för yrkande om mantalsskrivning

Enskild person och kommun kan senast den 5 februari hos lokal skattemyndighet framställa yrkande i fråga om mantalsskrivningen. Givetvis bör kommunerna inte samla sina yrkanden på hög till den 5 februari utan framställa dem så snart anledning visats, vilket kan bli möjligt redan efter mitten av november året innan.

Efter yrkande som nu sagts eller när anledning eljest föreligger prövar den lokala skattemyndigheten frågan huruvida viss person skall upptas eller utelämnas i mantalslängd. Även om någon framställning inte gjorts är myndigheten således skyldig att ex officio ta upp frågan om mantalsskrivning till prövning, om anledning föreligger. Legala sådana anledningar innefattas i avregistreringsbestämmelserna i 28 §. Emellertid skall inte endast legala anledningar beaktas, utan en officialprövning skall ske även eljest när det föreligger behov av att tillämpa principen att kyrkobokföringen skall rättas efter mantalsskrivningen. Myndigheten inför i stommen de ändringar, strykningar och tillägg som föranleds av prövningen. Den 1 mars underskriver den lokala skattemyndigheten stommen till mantalslängd. Därmed anses längden upprättad och justerad.

Den nuvarande rätten för mantalsskrivningsförrättare att utfärda anmaningar och förelägganden till personer som inte ordnat sin kyrkobokföring har slopats. I stället skall det efter anmodan av den lokala skattemyndigheten ankomma på pastor att vidtaga sådan åtgärd där kyrkobokföringen bör — och kan — rättas efter mantalsskrivningen.

Underställning

Om lokala skattemyndigheter är av olika mening beträffande en persons rätta mantalsskrivningsort, skall frågan liksom hittills underställas länsstyrelsen. Däremot skall den omtvistade inte längre

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:06:07

kvarstå i det distrikts mantalslängd där han senast varit uppförd tills målet avgjorts. I stället skall han vara mantalsskriven i den församling där han var upptagen i stomme till mantalslängd. Därmed har man vunnit en aktuellare mantalsskrivning än om en återföring till gamla mantalsskrivningsorten skulle ske.

Även i ett annat fall har man undvikit s. k. kvarskrivning. Enligt äldre bestämmelser skulle den som saknar känt hemvist kyrkobokföras där han senast mantalsskrivits. Denna regel har i tillämpningen medfört uppenbara nackdelar och någon motsvarighet har därför inte medtagits i den nya förordningen. I stället skall han kyrkobokföras i den nya inflyttningsförsamlingen. Att man därmed vinner en aktuellare kyrkobokföring har ansetts väga tyngre än betänkligheterna mot att det kan medföra en temporär ökning av mantalsskrivningarna av socialvårdsfall i storstäderna.

Ej mantalsskrivning av fastigheter

Den hittillsvarande mantalsskrivningen av fastigheter avskaffas och därmed även mantalslängdens fastighetsliggare. CFU hade föreslagit därav betingad ändring i 10 § lagfartsförordningen. Emellertid förekommer hänvisningar till fastighetsliggare även i andra författningar. Den av CFU föreslagna ändringen i lagfartsförordningen har därför ersatts med en övergångsbestämmelse av mera allmän karaktär i själva folkbokföringsförordningen. Enligt denna bestämmelse skall äldre stadgande om fastighetsliggare framdeles avse fastighetslängd. Detta innebär bl. a. att beviljande av s. k. kungörelselagfart blir beroende av om lagfartssökanden under tre år varit som ägare till fastigheten upptagen i fastighetslängd (ej mantalslängd).

Inga roteombud i framtiden

I organisatoriskt hänseende har vidtagits endast den sakliga ändringen att roteombuden slopats, eftersom det inte finns några mantalsuppgifter att behandla. En utgångspunkt har i övrigt varit att pastorsämbetena tills vidare skall behållas som lokala folkbokföringsmyndigheter och ha hand om kyrkobokföringen som en löpande folkbokföring. Frågan om en eventuell överflyttning från pastorsämbetena till andra myndigheter av bestyret med folkbokföringen har visserligen berörts i propositionen. Därvid erinrades om att frågan prövas av CFU i samråd med 1958 års utredning kyrka-stat. Återhållsamhet med mera ingripande reformer i fråga om kyrkobokföringssystemet ansågs därför böra iakttas i avvaktan på att statsmakterna kan ta ställning till frågan om förhållandet mellan kyrka och stat. Sedermera har, efter propositionens avlämnande, nämnda utredning avgett ett betänkande "Folkbokföringen" (SOU 1967:16), där utredningen själv dock inte tar ställning i valet mellan kyrkobokföring och löpande civil folkbokföring.

"Folkbokföringsmyndighet"

Termerna "länsbyrå för folkbokföringen" och "riksbyrån för folkbokföringen" har utmönstrats ur lagstiftningen och ersatts med länsstyrelse resp. CFU. Med "folkbokföringsmyndighet" avses i fortsättningen pastorsämbete, lokal skattemyndighet, länsstyrelse, domkapitel och CFU. När det gäller Stockholm och Göteborg kan Kungl. Maj:t förordna att kyrkobokföringen helt eller delvis sker hos den lokala skattemyndigheten.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:06:07

Anmälningsskyldigheten

Den förenklade mantalsskrivningen förutsätter att allmänheten fullgör sin anmälningsskyldighet till kyrkobokföringen, särskilt i fråga om flyttningar. Beträffande allmänhetens skyldighet att göra anmälan till pastorsämbete har därför införts vissa förenklingar. I fråga om anmälningssättet slopas kravet på personlig inställelse och införs som huvudregel att telefonanmälan skall godtagas. Med hänsyn till risken för missuppfattningar, skenskrivningar och rena okynnesanmälningar äger pastorsämbetet dock rätt att begära skriftlig bekräftelse. I regel torde det räcka med en enkel kontrollringning från pastorsämbetets sida. Undantagsvis får dock pastorsämbetet kräva personlig inställelse om alldeles särskilda omständigheter föreligger. Har bekräftelse inte erhållits inom den tid pastorsämbetet angett, får ämbetet fritt pröva om anmälan skall anses förfallen eller inte.

Skyldigheten att anmäla barns födelse inskränks till sådana fall då sjukhus eller barnmorska ej medverkat. Anmälan av flyttning inom riket skall inte längre behöva göras i utflyttningsförsamlingen utan endast i inflyttningsförsamlingen. Som följd härav avskaffas flyttningsbetygen. Även anmälan om flyttning till utlandet har förenklats. Bestämmelserna om utvandringscertifikat och utvandringsbevis har slopats. Vidare har termerna ”utvandrare” och ”utvandring” avskaffats såsom mindre adekvata. Systemet med internordiska flyttningsbetyg vid flyttning inom Norden beräknas f. ö. kunna tillämpas fr. o. m. nästa år. Underlåtenhet att göra flyttningsanmälan medför bötesstraff, varvid maximibeloppet höjts till 500 kronor.

Den som lämnar riket utan att anmäla utvandringen kan nu avregistreras först efter två mantalsskrivningar. Detta har lett till att en mängd utlänningar belastar boken över obefintliga trots att de definitivt lämnat riket och strängt taget inte alls bör förekomma i den svenska folkbokföringen. För att komma till rätta med denna dolda emigration av utlänningar har införts en snabbare avregistrering av dessa. Avregistreringen är inte längre knuten till mantalsskrivningen utan kan ske när som helst under året så snart kriterierna för avregistrering föreligger, d. v. s. när utlänningen kan antagas ej längre vara bosatt i Sverige.

I syfte att få effektiv kontroll över att flyttningsanmälningarna verkligen görs har man bibehållit s. k. bostadsanmälan, d. v. s. skyldighet för fastighetsägare och innehavare av bostadslägenhet som upplåtit bostad till annan att till pastorsämbetet anmäla inflyttning i bostaden. Denna anmälningsskyldighet är ovillkorlig och således oberoende av att den flyttande själv fullgör sin egen skyldighet att i rätt tid anmäla flyttningen. Vidare har man behållit skyldigheten för fastighetsägare att på särskild förfrågan lämna uppgifter till folkbokföringen. För underlåtenhet att göra bostadsanmälan stadgas samma straffansvar som i fråga om flyttningsanmälan.

Görs inte flyttningsanmälan men har pastorsämbetet ändå fått kännedom om flyttningen, skall pastorsämbetet i första hand tillgripa s. k. tredskoskrivning, d.v.s. utan hans hörande kyrkobokföra honom. Pastorsämbetets anmaningsförfarande har därmed slopats som onödigt. Saknar pastorsämbetet däremot erforderliga uppgifter för kyrkobokföringen, kan pastorsämbetet i andra hand förelägga den flyttande att lämna dessa uppgifter. Sker tred-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:06:07

skoskrivning eller följs ej anmälan, skall pastorsämbetet sända underrättelse därom till den flyttande.

Samma bosättningsbegrepp m. m.

Bosättningsbegreppet och bestämmelserna om rätt kyrkobokföringsort har lämnats oförändrade i sak. Bestämmelserna härom har visserligen ansetts vara i behov av översyn men av tidsnöd har det inte varit möjligt för CFU att ännu behandla denna fråga. Så kommer dock att ske så snart omständigheterna medger det. F. ö. har folkbokföringsmyndigheterna ansetts inte böra betungas med att utforma en praxis enligt nya bestämmelser om rätt kyrkobokföringsort under den första tiden efter den nya förordningens ikraftträdande, då den beslutade reformeringen av folkbokföringssystemets tekniska del kommer att ställa stora anspråk på deras uppmärksamhet och arbetskraft.

Ändrad besvärstid

Besvärstiden i mantalsskrivningsmål har förkortats så att den utgår den 15 april i stället för den 14 maj enligt gällande bestämmelser. Därigenom möjliggörs att processen hos länsstyrelse kan påbörjas och målen föras fram till beslut tidigare än f. n. är möjligt. Även i egentliga kyrkobokföringsmål har besvärstiden ändrats från nuvarande 30 dagar till att följa de allmänna bestämmelserna i lagen den 4 juni 1954 om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut. För besvär till domkapitel fastslås däremot att besvärstiden är obegränsad. I samband därmed har slopats det särskilda ansökningsförfarandet hos CFU rörande anteckning i kyrkobok.

"Nådeparagraf"

Som komplettering till besvärsinstitutet har efter mönster av moderna skatteförfattningar införts en s. k. nådeparagraf som ger Kungl. Maj:t möjlighet att efter särskild ansökan av vederbörande person förordna om personens kyrkobokföring eller mantalsskrivning. Beslutet skall självfallet också kunna avse en persons framtida folkbokföring. En förutsättning för sådant förordnande är liksom i skatteförfattningarna att synnerliga skäl föreligger.

Personnummer m. m.

Genom den ökade användningen av ADB-maskiner har behovet av en identitetsbeteckning i nummerform kraftigt ökat. För varje person skall fastställas ett s.k. personnummer som identitetsbeteckning. Personnumret blir 10-siffrigt, dvs. 6 för födelsetiden (2 för året, 2 för månaden, 2 för dagen) och 3 för födelsenumret samt en kontrollsiffra tack vare vilken man kan avslöja ett eventuellt fel vid databehandlingen.

Slutligen kan nämnas att de romerskkatolska församlingarnas rätt till egen kyrkobokföring slopats liksom också bestämmelserna om medborgarkort, främlingskort och sökregister.

Ändringar i taxeringsförordningen

De uppdragna riktlinjerna för ADB-systemets utformning innebär endast att andra tekniska hjälpmedel än de nuvarande tas i anspråk. De grundläggande bestämmelserna för taxering som skall meddelas av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt påverkas i endast ringa omfattning av det nya systemet.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:06:07

I taxeringsförordningen (TF) har vidtagits sådan ändring i 5 § (jfr 6 §), att beslut om indelning i lokala taxeringsdistrikt skall meddelas mer än ett år tidigare än nu, nämligen senast den 30 september året före det år som föregår taxeringsåret. Den nya bestämmelsen skall tillämpas redan före den 1 januari 1968. Distriktsindelningen för 1968 års taxering bör beslutas snarast efter det förordningen utkommit från trycket och för 1969 års taxering senast den 30 september 1967.

Det tidigare nämnda i folkbokföringen tillskapade personnumret skall för underlättande av beskattningsmyndigheternas arbete alltid anges på självdeklarationer och de uppgifter som skall insorteras i deklarationerna (25 § och 37 § 2 mom. TF). Genom stadgandet i 28 § TF blir bestämmelsen om personnummer tillämplig även på särskild självdeklaration. Med hänsyn till att arbetsgivare kan sakna uppgift om personnumret för sådana arbetstagare som hunnit sluta arbetsanställningen innan de nya bestämmelserna blivit kända, skall bestämmelserna i 37 § 2 mom. TF inte tillämpas förrän i fråga om uppgifter som avser år 1968.

Ansvaret för innehållet i taxeringslängden

Taxeringsnämndens underskrivande av taxeringslängderna skulle ha blivit en ren formalitet i ett datasystem. Därför har taxeringsnämnderna befriats från denna skyldighet (68 § TF). Ansvaret för längdens innehåll har överflyttats på längdföraren, dvs. den lokala skattemyndigheten eller vederbörande tjänsteman hos länsstyrelsen. Det förutsätts att längdföraren i erforderlig utsträckning kontrollerar riktigheten av uppgifterna i den av datakontoret maskinframställda stommen. Sedan stomme till inkomst- och förmögenhetslängd blivit kontrollerad och rättad, skall den underskrivas av längdföraren. Genom underskriften bestyrks att innehållet i längden står i överensstämmelse med de taxeringar som beslutats av taxeringsnämnden.

Om det senare skulle upptäckas att en längdförd uppgift inte står i överensstämmelse med det beslut som taxeringsnämnden antecknat på deklarationen, uppstår frågan om det är sistnämnda anteckning som skall äga vitsord. I 68 § TF har nu uttryckligen klargjorts att taxeringslängden skall äga vitsord och att längden således skall anses innefatta taxeringsnämndens beslut. Det kan erinras om att rättelse av felaktig anteckning i längden redan nu kan ske enligt 72 a § TF och genom taxeringsbesvär. Extraordinär besvärsrätt torde därvid regelmässigt föreligga. Den felaktiga längdföringen medför således inte någon rättsförlust.

Ikraftträdandet

Med de undantag som nu sagts träder ändringarna i TF i kraft den 1 januari 1968.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:06:07